

Megkockáztatjuk, hogy Krleža olyan ellentmondásait tárja föl a közép-európai nemzeti identitásnak, amelynek bemutatásával máig adós a művelődéstörténet.

A horvát történelem identitásválságai, a más-más azonosulást kínáló keretek, a közöttük vívódó társadalmi rétegek, a súlyos dilemmák nekünk, magyaroknak közelről ismerősek. Nem véletlenül írta Krleža Glembay-ciklusáról több mint negyven esztendeje Németh László: „Mialatt olvastam, a magyar s nemcsak a magyar: a cseh, lengyel, osztrák Glembayokra kellett gondolnom.” (Most, Punte, Silta 1940). A horvát író dilemmáit elsősorban itt érthetjük meg, Közép-Európában.

KISS GY. CSABA

UDVARI ISTVÁN

A bács-szerémi (jugoszláviai) ruszin irodalom történetének alapvonalai

ÁLTALÁNOS INFORMÁCIÓK A RUSZINOKRÓL, PERIODIKÁIKRÓL

Világszerte elismert tény, hogy Jugoszláviában komoly politikai munka folyik a nemzeti-ségi nyelvhasználat és a nyelvi egyenjogúság megvalósítása érdekében. A JSZSZK alkotmánya az ország minden nemzete és nemzetisége nyelvének és írásmódjának egyenjogúságát biztosítja. A Vajdaság alkotmánytörvénye pedig nevezetesen hét népről, illetve nemzetiségről (szerbek, horvátok, Crna-Goraiak, magyarok, románok, ruszinok, szlovákok) szól, s a tartomány központi szerveiben öt nyelv egyenjogúságát precizirozza (szerb-horvát, illetve horvát-szerb, magyar, román, ruszin, szlovák); egyébként pedig kimondja: a nemzeti-ségi nyelv egyenjogú a szerb-horvátal azokon a területeken, amelyeken az illető nemzetiség él. E törvény értelmében minden község (kommuna) maga határozza meg a területére érvényes nyelvet, nyelveket. Így Újvidék községben mint azt a közintézmények, így a posta feliratai is sejtetik, négy hivatalos nyelv van érvényben, a ruszin nyelv pedig három községben hivatalos.

A magyar irodalmi-tudományos köztudat viszonylag keveset tud a ruszinokról, akik Jugoszláviában az ukrán és szlovák nemzetiségek mellett önálló nemzetiségnek számítanak. A helyi nyelvjárásokon alapuló, a szlavisztikai irodalomban a múlt század vége óta élénk polémiát kiváltó nyelvük pedig mint jeleztük, a Vajdasági Szocialista Autonóm Tartomány egyik hivatalos nyelve — államnyelv. A ruszin, rusznák etnonimát, eltekintve a csehszlovákiai, romániai peremnyelvjárásoktól, az ukrán nyelvterületen fokozatosan kiszorította az ukrán népnév. A magyar irodalmi nyelv összefüggésben ezzel a ténnyel leíró értelemben ma szintén az ukrán, a Kárpáton túliak vonatkozásában pedig a kárpátukrán megjelölést használja. A népi-nemzeti hovatartozás szempontjából végeredményben szintén az ukránsághoz tartozó jugoszláviai, bács-szerémi ruszinok önmaguk megnevezésére továbbra is megőrizték a ruszin, ~rusznák nevet: magyarul sem nevezhetjük őket másként.

A bács-szerémi ruszinok létszáma 30—32 ezer. Mint különálló nyelvi, etnikai csoport történelme a törököknek a történelmi Magyarországról való kiűzése után kezdődött, amikor a XVIII. század közepén az északról délre tartó nagy migrációs folyamat részeként a görögkatolikus ruszinok letelepedtek Bácskában, a korabeli paraszti Eldorádóban, nevezetesen Bácskeresztúr és Koczura községekben. A XIX. század elejétől a ruszinok egy része a Bácska, sőt

az egész Dél-Magyarország minden népére, nemzetiségére jellemző, a földhiány, a kapitalizálódás folyamatának előrehaladása okozta másodlagos migráció eredményeként népes rajokban a Szerémségbe és Szlavóniába települt át. Az eredeti bácskai ruszin falvak ezekkel a településekkel később is élénk családi kapcsolatokat tartottak fenn, amelyek később társadalmi jelleget öltöttek.

A múlt század végén, századunk elején cseh, szlovák, ukrán, orosz nyelvészek, néprajzosok között vita alakult ki a ruszinok nyelvi és nemzeti hovatartozásáról. A tudomány és politika határán folyó vita szorosan kapcsolódott a szlovák-ukrán nyelvi és etnikai határról kialakult polémiához, annak egyik mellékjelensége volt. A vitatkozó felek csak több évtized elteltével módosítottak eredeti merev álláspontjukon: az ukrainisták és híveik elismerték a ruszinok nyelvének erősen szlovakizált jellegét, azt, hogy a nyelv a szláv nyelvek csoportosítására és osztályozására szolgáló hangtani és alaktani kritériumok alapján nem sorolható az ukrán nyelvjárással közé, de a nyelvet beszélők szlovák nemzetiségét nem fogadták el. A szlovakisták és követőik továbbra is ragaszkodtak a ruszinok nyelve kelet-szlovák voltáról kialakított véleményükhöz, de belátták, hogy nemzetiségileg nem lehet őket a szlovákokhoz sorolni. A ruszin nyelv és nemzetiség ez utóbbi értelmezésének szellemében született Munkácsy Mihály: Tót nyelvű rusznákok Bács és Szerém megyében című műve. (Bp. 1913). A bács-szerémi ruszinok nyelvi hovatartozásáról ma is eltérőek a kutatói vélemények. Számunkra azok a művek a szimpatikusabbak, amelyek a ruszinok nyelvét önálló nyelvnek tekintik, s a genetikai megközelítést nem abszolutizálva, tágabb kontextusban, szociolingvisztikai, funkcionális szempontokat érvényesítve, a mikronyelvek, a regionális funkciójú irodalmi nyelvek aspektusából foglalkoznak a szláv nyelvek világának e fenoménjával. A ruszin írás a cirill ábécé egyik ukrán változatának, az úgynevezett „zselehivkának” átdolgozása. A nyelv első leíró nyelvtana 1923-ban látott napvilágot, az újabb leíró nyelvtanok iskolai kiadványok. Szerb-horvát-ruszin viszonylatban több szótár is megjelent. A ruszinok kulturális és irodalmi életét az aktivitás jellemzi. A Vajdasági Írószövetségnek 19 ruszin nemzetiségű tagja van. Az irodalmi élet szervezését a Ruszke Szlovo Kiadó mellett működő Irodalmi Tanács és a Ruszin Nyelvművelő és Irodalmi Egyesület Irodalmi Szekciója végzi. A Svetloszc „Világosság” sorozatban nagyobb lélegzetű alkotások jelennek meg, a Zsrldo „Forrás” sorozat pedig az induló tehetségeknek ad teret. Irodalmi alkotások tulajdonképpen minden ruszin periodikában helyet kapnak; a Ruszke Szlovo hetilapnak havonként irodalmi melléklete jelenik meg, Literaturne Szlovo „Irodalmi Szó” címmel. Svetloszc „Világosság” folyóirat gyűjtötte azonban maga köré az írókat, kritikusokat, bár a folyóiratban szépirodalmon kívül történeti, társadalmi-politikai cikkek is megjelennek: A folyóiratnak drámai melléklete is van, mely az eredeti ruszin drámai alkotások mellett a jugoszláviai irodalmak (köztük a magyar) legjobb színműveit is tolmácsolja.

A felszabadulás után szervezték meg ruszin nyelven a középfokú oktatást, melyet a hatvanas évek közepén reformáltak meg. 1978 szeptemberétől pedig a felsőfokú pedagógusképzésben a zombori Pedagógiai Főiskola (Akadémia) bácskeresztúri tagozatán megvalósul a ruszin nyelvű oktatás. A ruszin nyelv oktatásában és tudományos tanulmányozásában mérföldkő jelentősége van a Ruszin Nyelvi és Irodalmi Tanszék 1981-es újjáalakításának. Az újjáalakított rádió és televízió rendszeresen közvetít adásokat ruszin irodalmi nyelven, de a verbasz-kulai, a sidi és a horvátországi vukovári rádióadók is sugároznak ruszin nyelvű műsorokat.

A ruszin színjátszás már évek óta a jugoszláviai amatőr színjátszó mozgalom élvonalában van. A ruszin kulturális és művelődési létező elválaszthatatlanok: az amatőr színjátszó együttesek bácskeresztúri seregszemléi, az amatőr énekkarok és táncegyüttesek fesztiválja a Cserevena Ruzsa „Vörös Rózsa”, az iskolások népdal- és táncegyütteseinek bemutatója, a Cserevena Pupcse „Vörös Bimbó”, A Petro Riznics Gyógyáról elnevezett színjátszó fesztivál pedig a műkedvelő és félhivatalos ruszin színjátszóegyüttesek vajdasági rangú találkozója. Ruszin szempontból regionális — szerémségi — vonatkozású dzvon „Petrovaci harang” és a Miklusevci 70. A hagyományos ruszin kulturális, irodalmi centrum Bácskeresztúr, itt működ-

dik a nyomda, a verbaszi Žarko Zrenjanin középiskola ruszin tanítási nyelvű kihelyezett tagozata és a tanárképző. A hatvanas évek végén innen helyezték Újvidékre a Ruszke Szlovo Kiadót, a különböző szerkesztősegeket, ahol az újabb típusú migrációs folyamatok eredményeként ma már több ezer ruszin él.

Ruszin nyelvű könyveket, periodikákat elsősorban a Ruszke Szlovo Kiadó bocsát ki, mely az 1967-es újjászervezésétől körülbelül 250 szépirodalmi, tudományos-ismeretterjesztő stb. művet jelentetett meg. 1984-ben például 15 könyv kibocsátását tervezi. A Népnaptár, két marxista alapmű s három fordításkötet mellett nyolc mai ruszin szerző könyve és egy, a mai ruszin költészet antológiája láthat napvilágot. A tankönyveket és az iskolai célra szánt kiadványokat pedig a Vajdasági Tankönyvkiadó Intézet adja ki. A Vajdasági Dolgozók Szocialista Szövetségének ruszin nyelvű hetilapja a Ruszke Szlovo. Évente hat alkalommal jelenik meg a Svetloszc című irodalmi, kulturális és társadalmi-politikai folyóirat. A Horvátországi Ukránok és Ruszinok Szövetségének folyóirata a Nova Dumka hasonló profilú, azzal a különbséggel, hogy benne ruszin és ukrán nyelvű cikkek egyaránt helyet kapnak. A tizenéveseknek a MAK, Mlagezsz-Aktivnoszc-Kreativnoszc, az iskolás korú gyerekeknek a Pionirszka Zahradka című havilapok szólnak. Tartalmát, megformáltságát tekintve nívós a bácskeresztúri művelődési ház évkönyve a Visznyik Kulturi és a Ruszin Nyelvművelő és Irodalmi Társaság almanachja a Tvorcoszsc. A bő terjedelemben megjelenő Narodni Kalendar „Népnaptár” elsősorban a ruszin parasztoznak szól. Őt nyelven, így ruszinul is megjelenik a Vajdasági Tartományi Képviselőház kiadványa, a Küldöttek Híradója. A Jugoszláv Kommunista Szövetségének orgánuma a Kommunista című hetilap hasonlóan az albán, magyar, román, szlovák nyelvű változatokhoz, rövidítve megjelenik ruszin nyelven is. A Vajdasági SZAT oktatástudomány és művelődésügyi dolgozóinak 5 nyelvű lapja a Misao—Gondolat—Mislenka—Gindul—Dumka ruszin iskolai, művelődési, kulturális életről tájékoztat. A ruszinok lakta opstinák hivatalos közlöneyei, periodikái általában ruszin nyelvű anyagot vagy mellékletet is tartalmaznak. Ezeket természetesen nem sorolhatjuk fel, közülük csupán a Topolyai Ifjúsági Otthon által kiadott Anonymus című ifjúsági folyóiratot említjük meg. Hogy teljesebbé tegyük a ruszin irodalmi nyelven megjelenő sajtótermékekről nyújtott képet, utalunk rá, hogy számos vallásos, egyházi kiadvány is megjelenik ruszin irodalmi nyelven. Ezek közül csak a rendszeresen megjelenő Hrisztijanszkij Kalendar emeljük ki.

A RUSZIN IRODALOMTÖRTÉNET VÁZLATA

A ruszin irodalom történetét három periódusra oszthatjuk. I. Az első világháború befejezéséig tartó közös ruszin korszakban, amikor Kárpátalja és Bácska is a történeti Magyarország részét alkották, a kárpátaljai ruszinok (kárpátukránok és a bács-szerémi ruszinok vallási, kulturális, irodalmi élete egy mederben folyt. Nagyszerűen szemlélteti ezt az ungvári Szent Bazil Társulat története, valamint az Ungvárott 1980-ban megjelent Russzkij Szolovej „Orosz csalogány” című gyűjtemény, melyben bács-szerémi ruszin népdalok mellett bácskeresztúriak orosz nyelvű versei is helyet kaptak. A bács-szerémi ruszin értelmiség részben felvidéki származású volt, részben Ungvárott végezte a papi szemináriumot és a tanítóképzőt. Hogy mennyire intenzívek voltak a déli és északi ruszinok kapcsolatai, ahhoz nagyszerű adalékot nyújt Olena Rudlovcsak eperjesi kutatónő — a magyar—ukrán művelődési és irodalmi kapcsolatok kitűnő ismerője: a múlt század közepén eperjesi irodalmi almanachokban megjelent, magyarból fordított költeményeket és műdalokat a század utolsó évtizedében mint népdalt gyűjtötték fel Bácskában. A XIX. század közepéig, a kárpátukrán nemzeti mozgalom viszonylagos fellendüléséig, az irodalmi nyelv funkcióját, a kelet-közép-európai képlettel összhangban az egyház liturgikus nyelve, az egyházi szláv töltötte be, majd pedig a nemzeti, nyelvi orientációtól függően vagy az orosz, vagy az ukrán nyelv vagy pedig az egyházi szláv, az orosz és a helyi nyelvjárárok keveréke, az úgynevezett jazycsie. Itt csak utalhatunk rá, hogy a múlt század folyamán a kárpátukránoknál (ruszinoknál) még eldöntetlen volt a nemzeti hovatar-

zás kérdése. A három alapvető, a ruszsofil, az ukraínofil, a ruszinoofil nemzeti, nyelvi irányzat vitája az Osztrák—Magyar Monarchia felbomlásával sem zárult le, sőt egészen a II. világháború befejezéséig folyt. A múlt század közepére megszületett már ugyan az új, a modern ukrán irodalom és irodalmi nyelv, az ukrán nyelv önállósága azonban még a nyelvészek körében sem volt egyértelműen elismert. A cári orosz birodalomban pedig egészen 1905-ig tilos volt ukránul írni — a cári birodalom eloroszosító asszimiláló politikája tagadta az ukránok önálló nemzeti jellegét, s meg akarta semmisíteni annak bizonyítékait is. Ilyen bonyolult körülmények között nem meglepő, hogy az ukrán nyelvterület végvidékein élő kárpátukránok legjobbjai sem voltak képesek helyes álláspontot kialakítani nemzeti és nyelvi hovatartozásukról. Az ukrán irodalmon belül a kárpátukránok irodalmának 1945-ig lényegében önálló vonulata, fejlődéstörténete van, sajátos nyelvi, művészi, műfaji, ideológiai problémákkal. A bács-szerémi ruszin irodalmárok részint még a két világháború között is e literatúra összefüggéseiben gondolkodtak és cselekedtek.

II. Az önálló bács-szerémi ruszin irodalmi élet kezdetét Havriil Kosztelniknek, a ruszin irodalom klasszikusának 1904-ben megjelentetett népi nyelven írt *Z mojego valala*, Falumból című verses elbeszélése jelzi. Az önálló ruszin irodalmi nyelv, s ezzel összefüggésben az irodalom fejlődése a XX. század első éveiben indult el, s csak az Osztrák—Magyar Monarchia felbomlása után vett komolyabb lendületet, amikor a hagyományos kulturális, vallási központokkal (Eperjes, Ungvár) megglazultak a kapcsolatok, és 1919-ben megalakult a Ruszke Narodne Proszvitne Druzstvo Ruszin Népi Művelődési Egyesület — mely hivatalos nyelvvé a helyi, a jugoszláviai ruszinok által beszélt nyelvjárást teszi. Az első elbeszélések, versek a húszas évek elején, a szervezett kiadói tevékenység beindulása után láttak csak napvilágot. 1936-ban jelenik meg az első jelentős mű, a hét író alkotásaiból válogató Ruszke-unkrajinszki almanah bacsvanszkih-szrimszkih piszateljoh, A bács-szerémi írók ruszin-ukrán almanachja. A két világháború közötti kulturális életet kedvezőtlenül befolyásolta a nép-nemzeti hovatartozás kérdésében megnyilvánuló bizonytalanság, a ruszsofil és ukraínofil irányzatok hadakozása. A majdnem kizárólag periodikák hasábjain élő irodalom nyelvi, politikai küzdelmek, a megkésett és sajátos nemzeti újjászületési mozgalom szolgálatában állt. E korszakra esik Havriil Kosztelnik, Maftelj Vinaj, Janko Fejsza, Mitro Nagy, Szilveszter Szalomon, irodalmi tevékenységének kibontakozása és kiteljesedése, Mihál Kovacs és Evgenij M. Kocsis indulása.

III. A felszabadulástól napjainkig terjedő periódus a ruszin irodalom művészi, eszmei-műfaji, értékbeli, nemzedéki kiteljesedésének időszaka. A felszabadulás gyökeres változást hoz a ruszinok kulturális, irodalmi életében: véglegesen elvetették az orosz vagy ukrán nyelvű iskolázatásnak, kulturális életnek alternációját, győzött a következetes ruszinoofil irányzat; minden területen áttértek a népi nyelv használatára, új folyóiratok jelennek meg, beindul a ruszin nyelvű középfokú oktatás, új kulturális-művelődési egyesületek alakulnak stb. Igazi kibontakozást a hatvanas évek hoznak. Az öngazgatásos szocializmus kiteljesedésével a ruszin nyelv funkciója számos vonatkozásban bővült, fontos szerepet töltve be a ruszinok társadalmi-politikai életében is. Ez idő tájtól jelennek meg rendszeresen önálló kötetek, több gyűjtemény is napvilágot látott.

A ruszin irodalom a hatvanas évekig kispikában és a lírában jutott leggyakrabban és legrettebben kifejezésre, 1967-ben születik meg az első ruszin regény, a drámairodalom is csak ettől kezdve észrevehetőbb. A ruszin nyelvű kritika — a Svetloszc és a Tvorcsoszc hasábjain — a hetvenes évek közepén jelentkezik rendszeresen korszerű, színvonalas írásokkal elsősorban Irina Hardi-Kovacevics, Gyura Papharhaji és Julian Tamas műveiként. J. Tamas-nak az újvidéki egyetem Ruszin Nyelvi- és Irodalmi Tanszéke oktatójának a nevéhez fűződik a ruszin irodalom történetének mélyebb feltárása és megírása.

Ruszsin periodikák hírt adtak arról is, hogy a közeljövőben szerb-horvát és ruszin nyelven Ruszin irodalom -történet és státusz címmel monográfiája is megjelenik. Az ötvenes évek végén a hatvanas évek elején veszi kezdetét a középgenerációhoz tartozó M. M. Kocsis, V. Bilnya, Gy. Latyak, S. Hudak, V. Kosztelnik, M. Szkuban, Gy. Papharhaji, M. Sztriber, S. Csakan

stb. irodalmi munkássága. Közülük aktív műfordítói, irodalomszervezői tevékenységet fejt ki M. Szkuban, Gy. Latyak. Az utóbbi, aki 1983 februárjáig egy éven át a Vajdasági Íróegyesület elnöki tisztét is betöltötte, az Anna Kareninát is lefordította. Mekkora erő, micsoda optimizmus.

Az anyanyelvi nevelés szolgálatában állított ruszin nyelvű gyermekköltészet nemcsak mennyiségileg, de esztétikai, verstani értékeit tekintve is figyelemre méltó. Az utóbbi évtized terméséből Mikola Szkuban, Melanija Pavlovics, Jakim Olejar, Miron Budinszki, Miron Kanyuh, Szerafina Makaji, Irina Hardi-Kovacevics gyermekversköteteit emeljük ki. A ruszin irodalom hagyományos koncepcióját végső belső lehetőségig Gyura Papharhaji aknáztta ki. Nála kezdődött meg a ruszin költészet megújítása, egyetemesebb költészeti koncepciókkal való gazdagítása.

Korszerűséget, a világirodalom modernebb, frissebb áramlataiba való bekapcsolódást jelzi intellektuális lírájával Miroszlav Sztriber. Nyelvezetben, látásmódban, műfajilag újítóként tartják számon Anhela Prokopot, Jakim Csapkot, Mihál Ramacsot, Ahneta Bucskot, Venjamin Bulcsikot, Julian Tamast. Ljupka Falcnak a ruszin nyelvű rimtelen költészet és szabvers kialakításában vannak érdemei.

A ruszin prózairodalom megújulását, korszerűségét elsősorban Ljubomir Szopka neve fémjelzi. Gyura Papharhaji és Stefan Hudak a város, az értelmiségi problematikával gazdagították az elbeszélő irodalmat.

VICE, VERSA

Ruszin írók, költők fordításaként megjelent prózai és verses antológiákkal a ruszin irodalom áttörte szűk, nyelvi korlátait: a szerb-horvát nyelvű Duboka brazda, (Mély barázda), nyolc szerző 23 elbeszélését, a szlovák nyelvű Sled času, (Az idő nyoma) (Újvidék), 11 szerző 19 novelláját, az ukrán nyelvű Tam, kolo Dunaju (Ott, a Duna mentén) (Ungvár), pedig 7 szerző 23 novelláját tolmácsolja. Az élő ruszin irodalom szép tanúságtétele a Bulke sa usana (Pipacsok ajakkal) (1977. szerk. J. Tamas) című válogatás, mely szerb-horvát nyelven adja a ruszin költészet keresztmetszetét. A jugoszláviai magyar periodikák a Mézeskalács, a Jó Pajtás és elődje a Pionir Újság, a Képes Újság, a Híd, az Üzenet, de az Új Symposion is több alkalommal adtak teret ruszin szerzőknek.

A vajdasági társadalmi, politikai és kulturális légkörben pregnánsan jelentkezik az a természetes tény, hogy az itt élő népek, nemzetiségek kölcsönösen megismerjék egymás kulturáját, s irodalmát. Ennek szolgálatában áll a vajdasági tanterv is. A Vajdasági Tankönyvkiadó Intézet öt nyelven jelenteti meg kiadványait. A művelődéspolitikai felelős irányítói permanensen törekszenek arra, hogy a különböző nemzetiségű tanulók anyanyelvükön olvashassák egymás klasszikusainak műveit. Ruszin alkotók műveiből magyarul két önálló kötet is megjelent már. Miron Budinszki: Furfangos Jankó kakasa, Forum 1976. ford. Karig Sára: Mikola Kocsis: Melanka hajfűrtjei 2. kiad. Tanönyvkiadó Intézet 1980. ford. Fehér Ferenc, Kolozsi Tibor, Szarvas János, Balázs Pál, Brasnyó István.

Jugoszlávia népei és nemzetiségei költészetének több magyar nyelvű antológiájában olvashatunk ruszin szerzőktől, ezek közül a Találkozások (1980. szerk. Sárosi Károly) című kötetet említjük meg, mely Miroszlav Sztriber és Gyura Papharhaji 8—8 költeményét adja Fehér Ferenc fordításában. Továbbá kisebb lélegzetű írások, részletek lelhetők fel általános és középiskolai tankönyvekben, szöveggyűjteményekben. Magyar művek fordításaként 4 önálló kötet jelent meg bács-szerémi ruszin irodalmi nyelven: Molnár Ferenc: Pál utcai fiúk (Hlapci z Pavlovej ulici 1979) ford. Szerafina Megyesi; Fehér Ferenc: Rejtett tenger szívében (U sercu morja pritajenoho) válogatta: Jakim Rac, Gyura Varga, Gion Nándor: A tülpartról (Z toho boku 1980) ford. Borbély János, Miron Kanyuh; Major Nándor: Burgonyajátékok (Ihracske od krompira 1962) ford. Mikola Szkuban. Jugoszlávia népei és nemzetiségei irodalmának ruszin nyelvű antológiáiban természetesen magyarok is olvashatók, így a fent említett Találko-

zások ruszin nyelvű változatában Zsadajuci zsvivot (Az életre vágyva) Fehér Ferenc és Ács Károly versei, ford. Gyura Varga, Irina Hardi-Kovacscevic, Jakim Rac, Gyura Szopka. A középiskolai olvasókönyv első osztályosok számára Petőfi és Mikászth életútját, költészetét elemzi illusztrációval. A középiskolai olvasókönyv 2. osztályosok számára hasonló elvek alapján Adyt, Lukács Györgyöt mutatja be. A Svetloszcban minden számban bemutatnak egy-egy nemzetiségi szerzőt, köztük magyarokat is, a folyóirat drámai melléklete jugoszláviai magyar darabokat is közöl, így például Gobby Fehér Gyula: Vallatás (Vislidzovanye, ford. Mikola Szegedi 1978/3); Deák Ferenc: A tor (Obed, ford. Miron Kanyuh, 1975/1) stb.

Összegezve: a fiatal ruszin irodalomra a szóbeli hagyomány éltető ereje, a lírai műnem vezető szerepe, a gyorsított ütemű, de töredezett fejlődés jellemző, valamint más nyelvű irodalmi hatások erőteljes érvényesülése, továbbá hivatásos alkotók hiánya, műfaji szegénység. Mindezzel együtt is a ruszinok irodalma tipológiailag sajátos közép-kelet-európai irodalom, mely Vajdaság kulturális és irodalmi életének szerves részét alkotja. Ez a irodalom közel nyolc évtizedes létezése alatt viszonylag magas eszmei-művészi színvonalat ért el. Értékeket elsősorban a hagyományos paraszti kultúra és életmód, valamint annak pusztulása, művészi megőrkítése terén mutat fel. Ezt az irodalmat nem szabad figyelmen kívül hagynunk nekünk magyaroknak sem — magyar vonatkozásai miatt sem.

CSIKÓS ANDRÁS RAJZA